

УДК 504.062 : 631.6

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЗАПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ ВОДОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЛЯХ

*Р.А. Кисельова**кандидат економічних наук**Херсонський державний аграрний університет*

Розроблено механізм упровадження системи екологічного страхування ризиків господарської діяльності на меліорованих землях та страхування екологічних ризиків при експлуатації водогосподарських об'єктів, гідротехнічних споруд та меліоративних систем.

Ключові слова: екологічне страхування, ризики, водогосподарська діяльність, меліоровані землі, страхова сума, страховий тариф, екологічний фонд.

.....

Україна — одна з найбільших за територією, чисельністю населення та економічним потенціалом держав Європи. На її території зосереджені величезні природні багатства, але чисто експлуатаційний підхід та екологічна безвідповідальність призвели не тільки до порушення, а й до руйнування природних ландшафтів. Надмірна концентрація галузей сільського господарства і промисловості зумовили катастрофічне забруднення повітря, води й ґрунту. Сучасні масштаби екологічних змін створили реальну загрозу життю і здоров'ю громадян України, їхній національній безпеці [1, с. 47].

Особливістю сучасного екологічного стану України є те, що гострі локальні екологічні ситуації поглиблюються великими регіональними кризами, зокрема довготривалими екологічними, економічними та соціальними наслідками катастрофи на Чорнобильській АЕС, підтопленням територій; неефективним використанням природних ресурсів, нераціональним використанням меліорованих земель, неконтрольованим ввезенням в Україну екологічно небезпечних матеріалів, речовин і технологій.

Водогосподарсько-меліоративний комплекс є одним з найпотужніших сегментів господарювання як в Україні, так і в Херсонській області. Він представлений значною кількістю водогосподарських і меліоративних об'єктів, які призначені для задоволення потреб населення й галузей економіки якісною водою, створення оптимальних умов для вирощування сільськогосподарських культур та раціонального використання ме-

ліорованих земель у контексті продовольчої безпеки України. Однак еколого-меліоративний стан зрошуваних сільськогосподарських земель останнім часом погіршився через їхнє нераціональне використання, технічне старіння водогосподарських об'єктів, меліоративних систем і мереж, зменшення обсягів відновлювальних робіт, у тому числі з реконструкції об'єктів і систем. Подальше використання меліорованих земель та об'єктів водогосподарсько-меліоративного комплексу створює загрозу виникнення еколого-економічних, технологічних, організаційних та погодно-кліматичних ризиків. Одним із еколого-економічних інструментів зниження ймовірності виникнення ризиків та зменшення економічних та екологічних втрат при їхньому настанні є екологічне страхування.

Питання екологічного страхування економіко-екологічних та природно-техногенних ризиків, які виникають внаслідок аварії на об'єктах підвищеної небезпеки, екологічних ризиків при перевезенні небезпечних вантажів, погодних ризиків при вирощуванні сільськогосподарських культур на меліорованих землях, досліджували багато вітчизняних і зарубіжних вчених, зокрема В. Благодатний, О. Віленчук, Т. Галушкіна, В. Голян, Л. Грановська, Б. Данилишин, Г. Жуйков, Н. Ковшун, О. Козьменко, Ю. Красовська, С. Круглякова, В. Трегобчук, І. Сааджан, С. Харічков, М. Хвесик та ін. Однак питання екологічного страхування водогосподарської діяльності на меліорованих землях ще недостатньо досліджені і потребують

удосконалення як на законодавчо-нормативному, методологічному та методичному рівнях, так і в системі удосконалення відповідних механізмів та інструментів щодо впровадження екологічного страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях.

Виходячи з викладеного, ми взяли за мету здійснити теоретико-методичне обґрунтування та розробити систему екологічного страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях як підґрунтя для забезпечення екологічної, економічної та продовольчої безпеки регіону.

На підставі систематизації існуючих підходів вітчизняних і зарубіжних вчених щодо сутності екологічного страхування встановлено, що екологічне страхування є одним з важливих інструментів еколого-економічного механізму регулювання водогосподарської діяльності на меліорованих землях, інструментом розв'язання соціально-економічних та еколого-економічних проблем близького майбутнього, а це є однією з необхідних умов переходу до сталого розвитку. На нашу думку, екологічне страхування водогосподарсько-меліоративних об'єктів це страхування цивільної відповідальності власників водогосподарсько-меліоративних об'єктів (страхувальників) за шкоду, завдану інтересам третіх осіб внаслідок виникнення природних і техногенних небезпек, що створюють економічні, соціальні та екологічні збитки. Екологічне страхування господарської діяльності на меліорованих землях — страхування господарської діяльності на меліорованих землях від імовірних погодних, екологічних, економічних, організаційних та техногенних ризиків, що створюють економічні збитки.

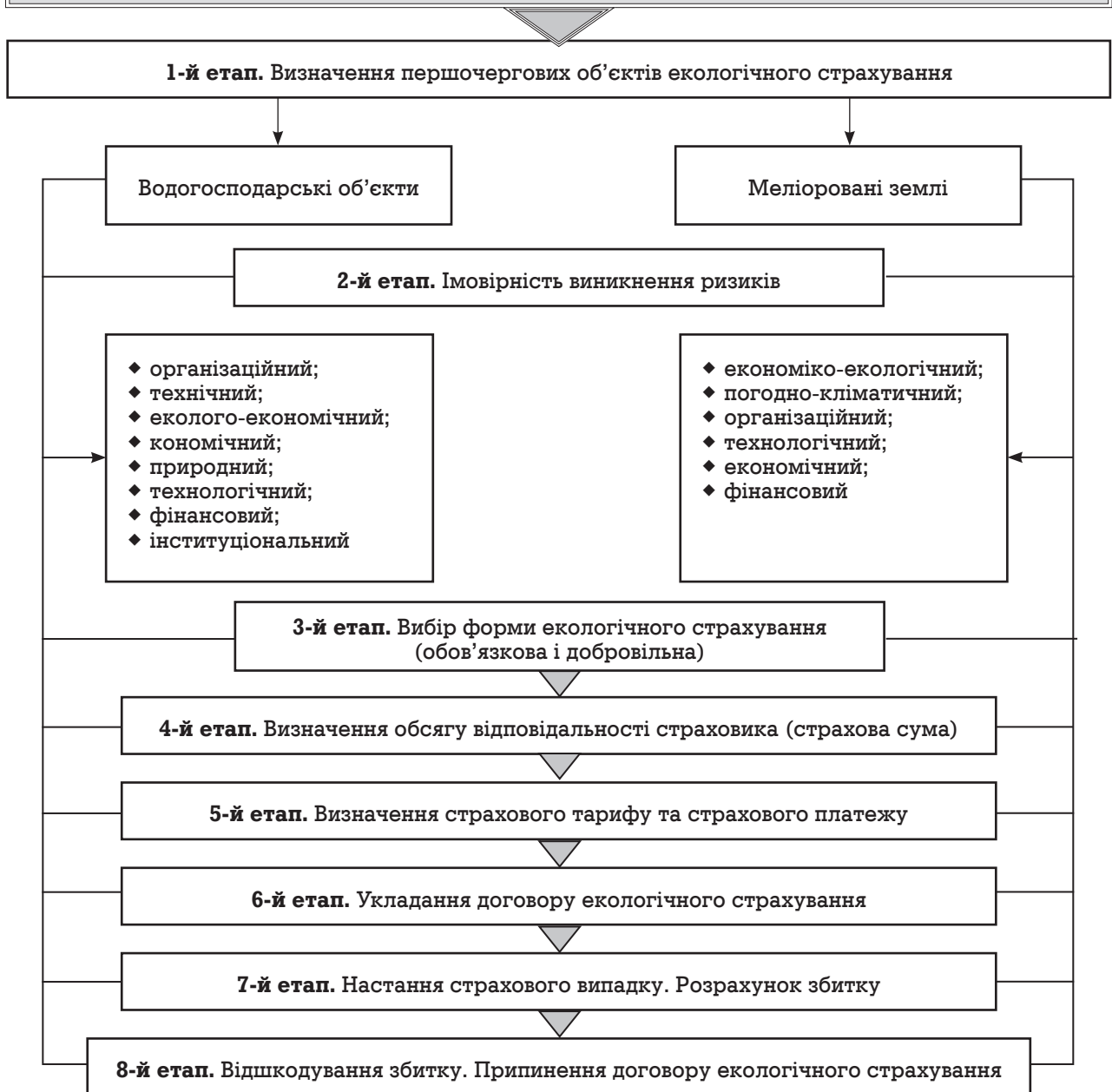
Результати аналізу існуючої нормативно-правової бази показали недостатній рівень законодавчого забезпечення впровадження організаційно-економічного механізму системи екологічного страхування, оскільки норми цивільного та страхового законодавства повністю не відображають специфіки відносин у сфері природокористування, галузі охорони навколишнього природного середовища та не враховують соціальної складової екологічного страхування. Спираючись на результати наукових досліджень і вивчивши методичні підходи щодо розроблення системи екологічного

страхування в різних країнах (Росії, Білорусії та Польщі), ми пропонуємо методичний підхід до екологічного страхування господарської діяльності на меліорованих землях Півдня України та екологічного страхування ризиків водогосподарсько-меліоративних об'єктів. Схема процедури екологічного страхування включає об'єкт, страхові ризики, страхову суму, договір страхування, термін дії договору, особливості укладення договору страхування. Ми вважаємо, що реальний недостатньо збалансований стан водогосподарсько-меліоративного комплексу потребує розроблення відповідного організаційно-економічного механізму впровадження екологічного страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях (рисунок).

Вирощування сільськогосподарських культур (соняшнику на зерно, томатів, пшениці озимої та ячменю озимого, кукурудзи на зерно, сої) в південній сухостеповій зоні на меліорованих землях супроводжується імовірністю виникнення еколого-економічних ризиків [4, с. 215, 267]. На імовірність виникнення ризиків впливають природно-кліматичні та екологічні фактори: зниження температури атмосферного повітря на стадії куціння до критичних показників; затоплення посівів протягом тривалого періоду (до 40 діб) восени та навесні при глибокому промерзанні ґрунту і надлишковій кількості атмосферних опадів; погіршення фітосанітарного стану на полях вирощування сільськогосподарських культур; сільськогосподарські землі з низькими показниками родючості (вмістом гумусу і поживних речовин); заморозки в квітні, зниження температури повітря до 7–8°C нижче нуля; заморозки в травні зі зниженням температури повітря до 4–5°C нижче нуля; випадання граду в період вегетації сільськогосподарської культури; надмірна кількість атмосферних опадів у фазу повної стиглості зерна; сильний вітер і пилові бурі [4, с. 138–146]. Вирощування сільськогосподарських культур на меліорованих землях з незадовільним меліоративним, екологічним, агрофізичним станом і водно-сольовим режимом (засолення, осолонцювання, підтоплення) також негативно впливає на ефективність ведення сільського господарства в умовах меліорацій.

При впровадженні екологічного страхування водогосподарсько-меліоративних

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ ЕКОЛОГІЧНОГО СТРАХУВАННЯ РИЗИКІВ ВОДОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА МЕЛІОРОВАНИХ ЗЕМЛЯХ

Організаційно-економічний механізм впровадження екологічного страхування ризиків водогосподарської діяльності на меліорованих землях

об'єктів повинен формуватися екологічний фонд при Державному агентстві водних ресурсів України, відрахування в який здійснюють страховики. Екологічний фонд повинен виконувати розподільну, превентивну, гарантійну, ощадну функції. Зі створенням

страхових екологічних фондів можна буде управляти виникненням надзвичайних природних і техногенних ситуацій у водогосподарсько-меліоративному комплексі. Засоби екологічних фондів є фінансовою основою екологічного страхування. Їх використовув-

ють на проведення попереджувальних заходів щодо зменшення ризиків аварійного забруднення навколишнього природного середовища та на природоохоронні заходи.

Екологічні фонди бажано створювати при асоціації водокористувачів, відрахування до цього фонду будуть здійснювати фермери, власники земельних ділянок за рахунок внесків з прибутку (доходу) підприємств, що залишається в їхньому розпорядженні. Розміри внесків та відшкодування збитків з цих фондів визначаються спільним рішенням правління асоціацій фермерів. Кошти страхового екологічного фонду доречно витратити на відшкодування шкоди потерпілим, запобігання екологічним проблемам і кризам, ліквідацію аварійних екологічних ситуацій, матеріальне стимулювання.

ВИСНОВКИ

Для створення належних умов ефективного функціонування системи екологічного страхування пропонуємо до Проекту Закону України «Про екологічне страхування» включити методику визначення об'єкта і суб'єк-

та екологічного страхування, класифікацію страхових випадків при експлуатації водогосподарсько-меліоративних об'єктів та при господарській діяльності на меліорованих землях, методику визначення страхової суми, страхового тарифу, страхової премії, розміру збитку, страхової виплати, коефіцієнта підвищеного ризику, доплати до страхової суми та загальної суми страхової виплати.

СПСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Віленчук О.М. Екологічне страхування в системі охорони природного середовища / Віленчук О.М. // Економіка АПК. — 2001. — № 10. — С. 46–51.
2. Віленчук О.М. Формування системи страхування екологічних ризиків: [монографія] / О.М. Віленчук. — Житомир: Вид-во ДВНЗ «Держ. аграрн. ун-т», 2007. — 260 с.
3. Про страхування: Закон України в ред. від 04.10.2001. — Бюлетень законодавства і юридичної практики. — 2001. — № 44. — Із змін. від 18.03.2004 р.
4. Ушкаренко В.О. Зрошуване землеробство / В.О. Ушкаренко // К.: Урожай, 1994. — 328 с.

УДК 338.48.–44(1-22)(477.87)

РОЛЬ ОСОБИСТИХ СЕЛЯНСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСТІ У СФЕРІ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

І.І. Михайлюк

молодший науковий співробітник

Закарпатський регіональний Центр соціально-економічних і гуманітарних досліджень НАН України

У статті висвітлено соціально-економічну роль особистих селянських господарств населення Закарпатської області. Обґрунтовано діяльність сільських садіб у сфері туристичних послуг.

Ключові слова: *особисті селянські господарства, сільський туризм, сфера туристичних послуг.*

На сьогоднішній день більшість сільських територій перебуває у значному економічному занепаді. Відсутність робочих місць спричиняє масову трудову міграцію працездатного населення за кордон. У решти населення сільських території основною сферою трудової діяльності є праця в особис-

тому господарстві, торгівля, надання послуг. Поруч із аграрним сектором на селі великий потенціал має організація та надання туристичних послуг, особливо на гірських територіях. Надання послуг сільського туризму є одним із засобів джерел доходів сільського населення.